

Зоряна Мохоньок
ORCID iD 0000-0003-3923-8940

старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін,
Сумська філія Харківського національного університету
внутрішніх справ,
вул. Миру, 24, 40007, м. Суми, Україна,
zoryana.mohonyok@gmail.com

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ КАНАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Дослідження соціально-культурного стану сьогоденної України демонструє, що пропагування здорового способу життя населення та збереження здоров'я нації є одним із пріоритетних векторів розвитку держави й суспільної свідомості. Зміни у культурному, економічному та соціальному житті України, що відбулися за останні роки, виявляють нагальні проблеми у вітчизняній системі охорони здоров'я населення, вказуючи на необхідність перегляду підходів до її вдосконалення та модернізації. Глобальний локдаун, що відбувся через спалах коронавірусу COVID-19, буквально паралізував увесь світ, викривши слабкі місця більшості із світових країн у багатьох галузях суспільного життя (охорона здоров'я, освіта, промисловість тощо) з одного боку, та ставши каталізатором реформаційних процесів та позитивних зрушень – з іншого. Одним із прикладів готовності до світових епідемій може слугувати Канада – країна, яка вважається основоположницею та лідером серед світових розвинених держав у галузі формування здорового способу життя населення та збереження здоров'я нації. Автором проаналізовано сучасний стан досліджень зарубіжними науковцями періодів розвитку стратегії Канади стосовно формування здорового способу життя населення. Закцентовано увагу на особливостях дій канадського уряду у період пандемії COVID-19 та на ефективності прийнятих Канадою заходів у протидії коронавірусній інфекції.

У статті визначено та схарактеризовано основні історичні етапи становлення феномену формування здорового способу життя населення (ФЗСЖ) в Канаді у глобальному контексті. Автором досліджено, як національний та світовий розвиток, масштабні економічні кризи та інші світові потрясіння окреслили сутність концепту формування здорового способу життя та збереження здоров'я нації як одного із пріоритетних напрямів і ціннісних орієнтацій держави. Окреслено перспективи подальших наукових розвідок щодо застосування прогресивного досвіду Канади у формуванні здорового способу життя населення в українських реаліях.

Ключові слова: детермінанти здоров'я; здоров'я населення; формування здорового способу життя людей.

© Мохоньок З., 2020

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.4.2>

Вступ. Аналіз сучасної соціокультурної ситуації свідчить, що формування здорового способу життя населення та збереження здоров'я нації формується як один із пріоритетних напрямів і ціннісних орієнтацій державності та суспільної свідомості (Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя: Указ Президента України, 2002). Кардинальні соціальні, економічні та культурні зміни, що відбулися в Україні за останній час, зумовлюють необхідність перегляду підходів до модернізації вітчизняної системи охорони здоров'я та пропагування здорового способу життя населення країни. Ситуація з пандемією COVID-19, що буквально заблокувала весь світ та ізолювала континенти, народи, нації та країни одні від одних, чітко продемонструвала неготовність як нашої країни, так і наймогутніших держав світу до глобальних епідемій, вразливість національних систем охорони здоров'я та вказала на недоопрацювання у галузі формування здорового способу життя населення. Проте варто відзначити, що окремі уряди виявилися більш професійними у порівнянні з іншими у нагальній кризовій ситуації. Однією із таких країн можна назвати Канаду, досвід якої можливо ефективно використовувати для запровадження ідей формування здорового способу життя населення України.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження феномену ФЗСЖ, причин його виникнення та історичних етапів становлення національної стратегії Канади щодо формування здорового способу життя населення є об'єктом наукових інтересів широкого кола зарубіжних дослідників: С. Вітмі, І. Рутмен, Е Хайнс, Р. Дрейпер, Р. Еванс, Р. Лабонте, І. Кікбуш, Т. Хенкок, С. Томпсон та ін.

Актуальність. Стан здоров'я населення України у сучасних соціально-економічних трансформаціях вимагає прицільної уваги та покращення. З метою створення умов для формування та стимулювання здорового способу життя Історичні етапи становлення національної стратегії Канади щодо формування здорового способу життя населення

населення згідно Указу Президента України «Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України» було прийнято рішення здійснити низку ефективних заходів щодо посилення боротьби із шкідливими звичками, розвитку фізичної культури і спорту, забезпечення раціонального збалансованого харчування населення (Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України: Указ Президента України, 2000). Згідно цього документу Кабінет Міністрів України має здійснити комплекс заходів щодо забезпечення доступної кваліфікованої медичної допомоги кожному громадянину України, створення умов для формування здорового способу життя. Оскільки Канада вважається лідером серед світових країн із розробки та запровадження різноманітних програм щодо формування та пропагування здорового способу життя населення, дослідження етапів становлення її національної стратегії ФЗСЖ може бути підґрунтям для удосконалення та осучаснення вітчизняних проектів та планів подальших дій.

Метою представленої статті є окреслення та характеристика основних етапів становлення національної стратегії Канади щодо формування здорового способу життя населення.

Реалізація окресленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: встановлення сутнісних ознак поняття «формування здорового способу життя», характеристика історичних етапів становлення національної стратегії Канади щодо формування здорового способу життя населення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз праць сучасних дослідників дозволяє стверджувати, що поняття формування здорового способу життя виникло у 1980-х рр., фокусуючи свою увагу на зорієнтованих на особистість практиках і принципах здорового виховання (правила здорової поведінки, запобігання тютюнопалінню, алкоголізму та вживанню наркотиків, пропагування фізичної активності та здорового харчування тощо). Спосіб життя людини визначається сукупністю її звичок, форм її життєдіяльності у певний період часу. Здоровий же спосіб життя передбачає дотримання конкретних правил задля збереження здоров'я, гармонійного розвитку, моральної та духовної рівноваги та високої працездатності. Це певні дії, скеровані на покращення самопочуття людини,

зміцнення систем організму та запобігання хворобам. Проте, на сьогодні вченими вже остаточно доведено, що здоров'я людини лише на 50% залежить від способу та умов життя. Іншими важливими чинниками є вплив навколишнього середовища (20%), спадковість (20%) та рівень розвитку медицини (10%) – саме ті фактори, на які людина впливати самостійно не може. Тож, для зміцнення та підтримки міцного здоров'я, формування здорового способу життя людині вкрай важливо дотримуватися чітко визначеного режиму дня, надавати перевагу якісному, здоровому харчуванню, не порушувати гігієни сну, відмовитися від шкідливих звичок (тютюнопаління в тому числі, тим самим зменшивши вплив тютюнового диму на довкілля), підтримувати належний водний баланс, приділяти належну увагу моральному та духовному здоров'ю, мати регулярні помірні фізичні навантаження тощо.

Останнім часом проблема здоров'я людини та здорового способу життя і його формування набула нового осмислення та значення. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про багатоаспектність феномену здорового способу життя. Першою серед світових країн, яка звернула свою увагу на необхідність формування, збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління шляхом пропагування здорового способу життя стала Канада. Саме ця країна однією з перших у світі визнала необхідність державного сприяння і врегулювання процесів формування здорового способу життя населення. Так, згідно «Звіту Лалонда» (1974 р.), вперше в історії Урядом Канади було визнано, що медицина та система охорони здоров'я відіграють суттєву, але не визначальну роль у забезпеченні належного стану здоров'я населення (Lalonde, M, 1974).

Аналізуючи науково-педагогічну літературу, можемо виділити три етапи становлення національної стратегії Канади щодо формування здорового способу життя населення:

1. 1974 р. – 1994 р. – етап виникнення та становлення поняття «формування здорового способу життя населення»;
2. 1994 р. – 2007 р. – ера «здоров'я населення»;

3. 2007 р. – 2020 р. – етап формування здорового способу життя в епоху кризи.

1974 – 1994 рр. – виникнення та становлення поняття «формування здорового способу життя»

Середина 1970-х рр. позначила кінець 30-річного активного зростання західних економік післявоєнного періоду. Уряди, що мали стабільну економіку, залучилися підтримкою населення та могли забезпечити його належними послугами у сферах охорони здоров'я та соціальної політики. Проте нафтові кризи 1973 р. та 1976 р. спричинили період економічної стагнації та мінімального зросту, позбавивши уряд Канади податкових надходжень та змусивши його вдатися до міжнародних позик задля забезпечення потреб населення (Ottawa: Minister of Public Works and Government Services of Canada, 1999).

Саме за таких складних економічних умов у країні було опубліковано так званий «Звіт Лалонда» – «Нові перспективи здоров'я канадців» (1974 р.) (Lalonde M, 1974). Цей документ відразу привернув увагу всього світу, адже став першим документом центрального уряду розвиненої країни, в якому пропагувалися ідеї інвестування значних державних коштів у галузь охорони здоров'я для покращення здоров'я населення Канади. У звіті йшлося про те, що Уряд країни вперше публічно визнав, що медицина та система охорони здоров'я відіграють лише незначну роль у визначенні стану здоров'я населення. Це був також перший документ, який запропонував формування здорового способу життя як ключову стратегію поліпшення здоров'я людей. М. Лалондом було також запропоновано визначати стан здоров'я кореляцією біології людини, впливу навколишнього середовища, способу життя особистості та діяльності закладів охорони здоров'я.

Результатом оприлюднення «Звіту Лалонда» стало:

- створення федеральної Дирекції з питань формування та пропагування здорового способу життя канадців;
- швидкий розвиток та розповсюдження програм та соціальних ініціатив, спрямованих на формування здорового способу життя;

- вдосконалення практики формування, зміцнення та збереження здоров'я в територіальних та провінційних громадах по всій країні (Hancock, T, 1986).

Дирекція з питань формування та пропагування здорового способу життя канадців була створена за рахунок злиття декількох незалежних підрозділів, що досліджували вплив та розповсюдження тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотиків, проблеми дитячого здоров'я та якості харчування серед населення країни. Діяльність цього дослідницько-дорадчого органу була спрямована на наступні галузі:

- соціальний маркетинг (розповсюдження інформації у ЗМІ, надання освітніх та просвітницьких послуг широким верствам населення з пропагування здорового способу життя);
- фінансова підтримка спільних соціальних програм в галузі формування здорового способу життя;
- розробка політики та програм розвитку Дирекції з питань формування та пропагування здорового способу життя канадців (Draper, R., 1995).

Більшість спеціалістів із формування та пропагування здорового способу життя населення Канади на той час працювали, головним чином, беручи до уваги стиль життя та поведінки людей та керуючись підходами, що поєднували вплив мас-медіа, стратегії групової освіти та програми формування здорового способу життя дітей у школі. Завдяки своїй концептуальній програмі лідерства та фінансуванню Дирекція з питань формування та пропагування здорового способу життя канадців допомогла започаткувати та надійно закріпити концепцію формування та пропагування здорового способу життя в Канаді, розповсюдити та підтримати цю ідею на національному й міжнародному рівнях та сприяти розробці нових практичних моделей збереження здоров'я (Labonté, R., 1994).

Співпраця між Дирекцією з питань формування та пропагування здорового способу життя канадців та європейською командою ВООЗ стала основою для проведення першої Всесвітньої конференції з формування здорового способу життя в Оттаві, Канада (1986 р.) та оприлюднення Оттавської Хартії. Окрім іншого, цей

документ був орієнтований на міжнародну аудиторію та містив визначення нового для свого часу поняття «формування здорового способу життя». Так, згідно із Оттавською хартією, формування здорового способу життя (ФЗСЖ) – це процес, що дозволяє людям підвищити контроль над своїм здоров'ям та покращити його якість (World Health Organization, 1986).

1994 – 2007 рр. – ера «здоров'я населення»

Підтримка ідей формування здорового способу життя почала слабнути як у Канаді, так і по всьому світу з 1994 р. Причинами такого спаду стали глобальні економічні зміни та виникнення нового поняття «здоров'я населення» як нової перспективної сфери в галузі охорони здоров'я населення Канади. Саме в 1994 р. було оприлюднено книгу канадських та американських фахівців у галузі охорони здоров'я «Чому деякі люди здорові, а інші – ні?» під редакцією Р. Дж. Еванса та М. Л. Барера, яка ввела в ужиток новий концепт «здоров'я населення» (Evans, R. G., Barer, M. L., Marmor, T. R., 1994). Згідно з авторами, здоров'я населення – це результат діяльності у галузі охорони здоров'я, спрямованої на покращення фізичного стану групи осіб, та розповсюдження таких результатів всередині групи.

Згідно із твердженнями канадського дослідника Дж. Франка, новий підхід до здоров'я населення базувався здебільшого на соціальних відмінностях людей, аніж на індивідуальних особливостях та стані здоров'я (Frank, J. W., 1995). Відповідно, ігнорувалися базові для концепції формування здорового способу життя населення поняття, такі, як розвиток спільнот та взаємодопомога.

Проте, формування здорового способу населення як поняття не зникло повністю в Канаді. Організація Здоров'я Канади здійснила спроби інтегрувати обидві концепції в одну спільну ідею, основні постулати якої були включені у федеральні, провінційні та територіальні програми пропагування здорового способу життя населення (Labonte, R., 1995). Окрім цього, було створено мережу університетських дослідницьких центрів із формування здорового способу життя населення для розвитку та впровадження новітніх ідей галузі й підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

2007 – 2020 рр. – етап формування здорового способу життя в епоху кризи

Обвал ринку іпотечних кредитів у США спричинив глобальну економічну кризу 2008 р. та змусив уряди всіх світових країн радикально переоцінити їхні зобов'язання щодо соціальних програм, в першу чергу таких, як формування здорового способу життя та зміцнення здоров'я населення. Так, наприклад, у багатьох Європейських країнах значного скорочення видатків та фінансування зазнала галузь охорони здоров'я (превентивна медицина, формування здорового способу життя населення, зміцнення здоров'я тощо) (Thomson S., Figueras J., Evetovits T., Jowett M, 2014). Під егідою ВООЗ 2008 р. було створено комісію із представників розвинених країн та країн, що розвиваються, яка впродовж трьох років досліджувала соціальні детермінанти здоров'я населення планети з огляду на світову економічну кризу. Не менш важливим її завданням було закликати країни скоротити розрив між рівнем життя різних прошарків населення та забезпечити однаковий соціальний захист та медичне обслуговування для всіх (Whitmee S, Haines A, Beyrer C, et al, 2015).

Подальшої підтримки ідеї формування здорового способу життя населення отримали на Всесвітній конференції ВООЗ у Женеві (2010 р.), де Канадська делегація була другою за чисельністю представників, представляючи нові стратегії та можливості для формування здорового способу життя та зміцнення здоров'я населення.

Протягом останнього десятиліття прибічники ідей формування здорового способу життя та здоров'я населення Канади наголошують на необхідності скорочення нерівності в правах громадян у галузі охорони здоров'я, а саме в доступі до кваліфікованої медичної допомоги, безоплатного медичного обслуговування та якісних ліків. Для цього проводиться якісна підготовка спеціалістів із формування здорового способу життя населення у п'яти університетах Канади (університети Далхаузі, Монреалю, Лавалю, Торонто та Альберти).

Наступним кроком у зміцненні ідей пропагування здорового способу життя стало проведення лідерами та представниками громадських та неурядових організацій Всесвітнього форуму з формування здорового способу життя в Шарлоттауні (жовтень 2016 р.) у рамках святкування 30-ї річниці прийняття Оттавської хартії. Протягом цієї зустрічі було укладено та підписано Декларацію з формування здорового способу життя, яка слугувала прикладом та стала основоположним документом для прийняття Шанхайської декларації на IX Всесвітній конференції ВООЗ у листопаді 2016 р. (Шанхай, Китай) (Shanghai Declaration on promoting health in the 2030, 2016).

Ключовими концепціями у галузі формування здорового способу життя та зміцнення здоров'я населення в Канаді протягом останніх 2016-2019 років були ідеї запобігання глобальним кліматичним змінам, що згубно впливають як на здоров'я канадців, так і на населення планети в цілому. Суспільство та система охорони здоров'я мають бути стійкими та швидко реагувати на зміни клімату – основну проблеми сучасності, як зазначалося на 26 Канадській конференції з питань охорони здоров'я у глобальному контексті (2019 р.). На ній також йшлося про необхідність перегляду, осучаснення та удосконалення навчальних шкільних програм із пропагування здоров'я та здорового способу життя населення, підвищення професійного рівня вчителів, які розвивають навички та уміння учнів із формування здорового способу життя за збереження здоров'я. Вагомим доробком останніх років стала також парадигма, в якій діють провідні країни світу, враховуючи Канаду, що відображає роль жінок як впливових агентів змін, здатних трансформувати та покращити суспільство, окремі галузі та економіку країни в цілому.

Проте, остаточним доказом того, що Канада може стати прикладом для наслідування щодо формування здорового способу життя та пропагування здоров'я, є дії її державних та неурядових органів та організацій в період жорстких карантинних обмежень протягом пандемії COVID-19 у світі. Так, до передумов, що сприяють успіху Канади у боротьбі із розповсюдженням коронавірусної інфекції можна віднести налагодженість системи медичної допомоги та її оперативність у

надзвичайних умовах. Варто також відзначити і високий рівень свідомості та відповідальності громадян, які беззаперечно слідують усім вказівкам та вимогам системи громадського здоров'я Канади, залишаючись вдома на самоізоляції, одягаючи маску та рукавички у громадських місцях, тим самим не наражаючи себе та оточуючих на смертельну небезпеку. Гарним прикладом для озброєння може також слугувати практика канадських медичних закладів (а згодом і банків, кінотеатрів, місць роботи та навчання тощо), що вже у лютому 2020 р. почали розсилати на електронну пошту усім громадянам пам'ятки та актуальну інформацію щодо заходів запобігання зараженню хворобою COVID-19, можливості утримання від подорожей до країн, де зареєстровані спалахи зазначеної хвороби, та алгоритм дій у разі підозри на інфікування коронавірусом. Можемо вважати тактику та стратегію Канади у протидії з розповсюдженням вірусу ефективною, адже на кінець жовтня 2020 р. кількість зареєстрованих хворих у країні становила 220 213 випадків (9973 смерті), тоді як в Україні станом на 27 жовтня 2020 р. зафіксовано 355601 випадків COVID-19 (6590 смертей) (Government of Canada, 2020).

Висновки. Таким чином, у статті було окреслено основні історичні етапи становлення національної стратегії Канади стосовно формування здорового способу життя її населення та проаналізовано сучасний стан досліджень зазначених періодів. Було визначено сутнісні характеристики феномену «формування здорового способу життя населення» та встановлено провідну роль Канади у розвитку та розповсюдженні ідей формування, збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління. У статті було проаналізовано низку заходів уряду Канади щодо запобігання розповсюдженню коронавірусної хвороби та встановлено їхню ефективність у порівнянні із українськими. Завданнями подальших наукових розвідок вважаємо більш детальний теоретичний аналіз кожного з етапів становлення національної стратегії Канади щодо формування здорового способу життя населення, формулювання прогностичних рекомендацій щодо можливостей урахування стратегій ФЗСЖ у реформаційних процесах в сучасній Україні та застосування вищезазначеної періодизації у системі шкільної та позашкільної освіти

зادля ефективного пропагування здоров'я у закладах освіти, та застосування прогресивного досвіду Канади щодо запобігання та протидії коронавірусній хворобі COVID-19 в нашій державі.

Література

- Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України : Указ Президента України від 7 грудня 2000 р. № 1313/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000> (дата звернення 25.03.2020).
- Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя : Указ Президента України від 15 березня 2002 р. № 258 / 2002. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/258/2002> (дата звернення 25.03.2020).
- Coronavirus disease (COVID-19): Outbreak update*. Government of Canada. URL: <https://www.canada.ca/en/public-health/services/diseases/2019-novel-coronavirus-infection.html#a1> (дата звернення 27.10.2020).
- Evans, R. G., Barber, M. L., Marmor, T. R. Why are some people healthy and others not? The determinants of health of population (social institutions and social change). New York: Aldine de Gruyter, 1994, doi.org/10.1111/j.1748-0361.1996.tb00799.x
- Federal, Provincial and Territorial Advisory Committee on Population Health. 1999. Toward a healthy future: second report on the health of Canadians. Ottawa: Minister of Public Works and Government Services of Canada. The Future of the Public's Health in the 21st Century. URL: <https://www.nap.edu/openbook.php/> (дата звернення 20.01.2020)
- Frank, J. W. Why "population health"? Canadian Journal of Public Health, 1995, №86, p.162 – 164.
- Hancock, T., Lalonde and Beyond: Looking Back at a New Perspective on the Health of Canadians, Health Promotion, 1986. №1. p. 93-100, doi.org/10.1093/heapro/1.1.93
- Kickbusch I. Health Promoting Environments – the next steps. Australian and New Zealand Journal of Public Health. URL: https://www.naspa.org/images/uploads/kcs/WHPL_Canon_HP_Kickbusch-1997-Australian_and_New_Zealand_Journal_of_Public_Health.pdf (дата звернення 11.05.2020).
- Kirk, M., Tomm-Bonde, L., Schreiber, R., Public health reform and health promotion in Canada. Sage Journal. 2014, doi.org/10.1177%2F1757975913512157.
- Labonté, R., Death of a program, birth of metaphor, Health Promotion in Canada, Toronto, W.B. Saunders, 1994.
- Labonte R., Population health and health promotion: What do they have to say to each other? Canadian Journal of Public Health, 1995. №86. p.165 – 168.
- Lalonde M., Nouvelle perspective de la sante des canadiens / A new perspective on the health of Canadians. Ottawa: Gouvernement du Canada / Government of Canada. 1974: . URL: <http://www.phac-aspc.gc.ca/ph-sp/pdf/perspect-eng.pdf> (дата звернення 03.02.2020)

- Langille, L.L, Crowell, S.J, Lyons, R.F, Six essential roles of health promotion research centres: the Atlantic Canada experience. *Health Promot Int.* 2009. №24(1). p. 78-87, doi: 10.1093/heapro/dap001.
- Shanghai Declaration on promoting health in the 2030. Agenda for Sustainable Development. URL: <https://www.who.int/healthpromotion/conferences/9gchp/shanghai-declaration.pdf?ua=1> (дата звернення 03.02.2020).
- Thomson, S., Figueras, J., Evetovits, T., Jowett, M., Economic crisis, health system and health in Europe: impact and implications for policy. Copenhagen: European Office of the World Health Organization. 2014. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/257579/Economic-crisis-health-systems-Europe-impact-implications-policy.pdf (дата звернення 13.04.2020)
- Whitmee, S., Haines, A., Beyrer, C., et al. Safeguarding human health in the Anthropocene epoch: report of The Rockefeller Foundation–Lancet Commission on planetary health. *The Lancet* 2015, DOI:386(10007):1973-2028.
- World Health Organization. Ottawa Charter for Health Promotion. 1986. URL: <http://www.euro.who.int/en/publications/policy-documents/ottawa-charter-for-health-promotion,-1986>. (дата звернення 11.01.2019).
- 23rd IUHPE World Conference on Health Promotion – Waiora: Promoting Planetary Health and Sustainable Development for All. URL: <https://www.iuhpe.org/index.php/en/iuhpe-conferences/1273-23rd-iuhpe-world-conference> (дата звернення 25.04.2020).

References

- Coronavirus disease (COVID-19): Outbreak update.* Government of Canada. Retrieved from: <https://www.canada.ca/en/public-health/services/diseases/2019-novel-coronavirus-infection.html#a1> (eng).
- Evans, R. G., Barer, M. L., Marmor, T. R. (1994). *Why are some people healthy and others not? The determinants of health of population (social institutions and social change)*. New York: Aldine de Guyter, doi.org/10.1111/j.1748-0361.1996.tb00799.x (eng).
- Federal, Provincial and Territorial Advisory Committee on Population Health (1999). *Toward a healthy future: second report on the health of Canadians*. Ottawa: Minister of Public Works and Government Services of Canada. The Future of the Public's Health in the 21st Century. Retrieved from <http://www.nap.edu/openbook.php/> (eng).
- Frank, J. (1995). *Why "population health"?* (pp. 162 – 164). *Canadian Journal of Public Health* (86) (eng).
- Hancock, T. (1986) *Lalonde and Beyond: Looking Back at a New Perspective on the Health of Canadians*, *Health Promotion*, 1(1): 93-100, doi.org/10.1093/heapro/1.1.93 (eng).

- Kickbusch I. (1997). *Health Promoting Environments – the next steps*. Australian and New Zealand Journal of Public Health. Retrieved from: https://www.naspa.org/images/uploads/kcs/WHPL_Canon_HP_Kickbusch-1997-Australian_and_New_Zealand_Journal_of_Public_Health.pdf (eng).
- Kirk, M., Tomm-Bonde, L., Schreiber, R., Public health reform and health promotion in Canada. Sage Journal. 2014, doi.org/10.1177%2F1757975913512157 (eng).
- Labonté, R. (1994). *Death of a program, birth of metaphor*, Health Promotion in Canada, Toronto, W.B. Saunders (eng).
- Labonte, R. (1995). *Population health and health promotion: What do they have to say to each other?* Canadian Journal of Public Health, #86, 165 – 168 (eng).
- Lalonde M. (1974). *Nouvelle perspective de la sante des canadiens / A new perspective on the health of Canadians*. Ottawa: Gouvernement du Canada / Government of Canada. Retrieved from <http://www.phac-aspc.gc.ca/ph-sp/pdf/perspect-eng.pdf> (eng).
- Langille, L.L, Crowell, S.J, Lyons, R.F. (2009). Six essential roles of health promotion research centres: the Atlantic Canada experience. Health Promot Int. №24(1). p. 78-87, doi: 10.1093/heapro/dap001 (eng).
- Pro Kontseptsiiu rozvytku okhorony zdorovia naseleattia Ukrainy : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 7 hrudnia 2000 r. # 1313/2000* [On the Concept of Health Care Development of the Population of Ukraine: Decree of the President of Ukraine of December 7, 2000] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000> (ukr).
- Pro nevidkladni dodatkovi zakhody shchodo zmitsnennia moralnosti u suspilstvi ta utverdzhennia zdorovoho sposobu zhyttia : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 15 bereznia 2002 r. # 258 / 2002* [On urgent additional measures to strengthen morality in society and promote a healthy lifestyle: Decree of the President of Ukraine of March 15, 2002 № 258/2002.] Retrieved from <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/258/2002> (ukr).
- Shanghai Declaration on promoting health in the 2030. Agenda for Sustainable Development. Retrieved from <https://www.who.int/healthpromotion/conferences/9gchp/shanghai-declaration.pdf?ua=1> (eng).
- Thomson, S., Figueras, J., Evetovits, T., Jowett, M., (2014.) Economic crisis, health system and health in Europe: impact and implications for policy. Copenhagen: European Office of the World Health Organization. Retrieved from: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/257579/Economic-crisis-health-systems-Europe-impact-implications-policy.pdf (eng).
- Whitmee S, Haines A, Beyrer C, et al. (2019). *Safeguarding human health in the Anthropocene epoch*. Report of The Rockefeller Foundation–Lancet Commission on planetary health. The Lancet 2015;doi: 386(10007):1973-2028 (eng).
- World Health Organization. *Ottawa Charter for Health Promotion*. (1986). Retrieved from <http://www.euro.who.int/en/publications/policy-documents/ottawa-charter-for-health-promotion,-1986> (eng).

23rd IUHPE World Conference on Health Promotion – Waiora (2019). *Promoting Planetary Health and Sustainable Development for All*. Retrieved from: <https://www.iuhpe.org/index.php/en/iuhpe-conferences/1273-23rd-iuhpe-world-conference> (eng).

ИСТОРИЧЕСКИЕ ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ СТРАТЕГИИ КАНАДЫ ОТНОСИТЕЛЬНО ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ

Зоряна Мохонёк, старший преподаватель кафедры гуманитарных дисциплин, Сумской филиал Харьковского национального университета внутренних дел, ул. Мира, 24, 40007, г. Сумы, Украина, zoryana.moxonyok@gmail.com

В статье проанализированы исторические этапы становления феномена формирования здорового образа жизни населения (ФЗОЖ) в Канаде в глобальном контексте. Автором исследовано, как национальное и мировое развитие, масштабные экономические кризисы, возможности эффективного международного сотрудничества очертили суцность концепта формирования здорового образа жизни и сохранения здоровья нации как одного из приоритетных направлений и ценностных ориентаций государства. Акцентировано внимание на особенностях развития упомянутого понятия в условиях жестких ограничений во время пандемии COVID-19, и очерчены перспективы дальнейших научных разведок в этом направлении.

Ключевые слова: *детерминанты здоровья; здоровье населения; формирование здорового образа жизни людей.*

HISTORICAL STAGES OF CANADA'S NATIONAL STRATEGY FORMATION OF HEALTH PROMOTION OF THE POPULATION

Zoriana Moxhoniok, senior lecturer, Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, 24 Myru str., 40007, Sumy, Ukraine, zoryana.moxonyok@gmail.com

Analysis of the current socio-cultural situation shows that health promotion and maintaining health of the nation are formed as one of the priority areas and values of statehood and public consciousness. The principal social, economic and cultural changes that have taken place in Ukraine in recent years necessitate a revision of approaches to the modernization of the domestic health care system and the promotion of a healthy lifestyle. The current coronavirus COVID-19 outbreak literally locked down the whole world and isolated various continents, peoples, nations and countries from each other. Therefore this situation with pandemic clearly demonstrated the unpreparedness of both our country and the world's most powerful states to resist global epidemics, the vulnerability of national healthcare systems and shortcomings in the field of health promotion. The purpose of this article is to outline and describe the main stages of

Canada's national strategy formation of health promotion. The article identifies the essential characteristics of the phenomenon of "health promotion".

Recently, the problem of human health and a healthy lifestyle and its formation has acquired a new understanding and significance. The analysis of scientific and pedagogical literature testifies to the multifaceted phenomenon of a healthy lifestyle. Canada was the first country in the world to pay attention to the need of maintaining and strengthening the health of the younger generation by promoting a healthy lifestyle. This country was one of the first in the world to recognize the need for government assistance and regulation of healthy lifestyles. Analyzing the scientific and pedagogical literature, we can identify three stages of Canada's national strategy formation of health promotion.

The tasks of further scientific research are a more detailed theoretical analysis of each of the above stages, the drafting of prognostic recommendations with the possibility of taking into account the strategies of health promotion in the reform processes in modern Ukraine.

Keywords: *determinants of health; population health; health promotion.*

Стаття надійшла до редакції 06.07.2020

Прийнято до друку 29.10 2020